

**ЗАСНУВАННЯ ДЕРЖАВНИМ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ З МЕТОЮ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ:
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Білоусова Н. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційного права
та права інтелектуальної власності*

*Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Завдання сучасного закладу вищої освіти передавати знання у суспільне виробництво здійснюється, переважно, шляхом комерціалізації інтелектуальної власності, однією із форм якої є створення малих інноваційних підприємств (спін-офф компаній) та участь у стартапах. Закон України «Про вищу освіту» [1], недосконало з точки зору юридичної техніки, закріплює право закладу вищої освіти (далі – ЗВО) виступати засновником (частина 3 статті 70): інноваційних структур, малих підприємств, що розробляють і впроваджують інноваційну продукцію; підприємств для провадження інноваційної та/або виробничої діяльності; інноваційних структур різних типів (наукових, технологічних парків, бізнес-інкубаторів тощо). У наведених нормі зустрічаються дублюючі формулювання, однак закріплення права виступати засновником юридичних осіб інноваційної спрямованості є необхідною передумовою здійснення комерціалізації інтелектуальної власності. Згаданий вище Закон не уточнює, у яких організаційно-правових формах можуть створюватися юридичні особи, проте Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2], який також закріпив засновницькі права державних наукових установ та ЗВО окреслює право на заснування можливістю створення юридичних осіб у формі господарських товариств (стаття 60).

Внеском державних ЗВО до статутного капіталу таких господарських товариств можуть виступати тільки майнові права інтелектуальної власності (пункти 10 і 14 частини 3 статті 70 Закону України «Про вищу освіту» та частина 1 статті 60 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»). Однак, у цьому питанні вказані нормативно-правові акти мають деякі розбіжності: закон, який регулює сферу вищої освіти, говорить про майнові права інтелектуальної власності в цілому, натомість, закон, який регулює наукову діяльність, уточнив, що внеском державних наукових установ та ЗВО не можуть

бути виключні майнові права інтелектуальної власності, які зберігаються за державною науковою установою або ЗВО.

Виходячи із наведених законодавчих положень, необхідно погодитися із висновками, які викладені у Рекомендаціях щодо участі наукових установ НАН України у створенні господарських товариств з метою використання об'єктів права інтелектуальної власності [3], що серед усіх організаційно-правових форм юридичних осіб для заснування державною науковою установою або ЗВО підходить товариство з обмеженою відповідальністю, а внеском до статутного капіталу може бути лише право на використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Засновницькі права, як і будь-які інші права, державний ЗВО може здійснювати у порядку, визначеному законом, та відповідно до статуту. На рівні закону порядок заснування та участі у заснуванні господарських товариств державними ЗВО встановлено ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» (стаття 60) однак, вказаний порядок має фрагментарне регулювання, залишаючи багато процедурних питань для врегулювання на локальному рівні самими ЗВО. За приклад локального регулювання можуть бути взяті названі вище Рекомендації НАН України.

Аналізуючи надані законодавством ЗВО можливості комерціалізації інтелектуальної власності, слід зауважити, що права державного ЗВО як засновника господарського товариства на отримання доходів від його діяльності та спрямування отриманих коштів на виконання статутних завдань і виплату винагороди творцям поки що не можуть бути реалізовані, оскільки відповідно до частини 6 пункту 1 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» мають бути внесені зміни до Бюджетного кодексу України (далі – БК України), які дозволяють віднести до власних надходжень державних наукових установ, ЗВО доходи, отримані вказаними суб'єктами у вигляді дивідендів та сум, одержаних від розпорядження частками (акціями) у статутних капіталах господарських товариств, також мають бути визначені напрями використання вказаних доходів, – що досі відсутнє.

На відміну від Закону України «Про вищу освіту» 2002 року [4], нормами якого на усе майно державного ЗВО, в тому числі нематеріальні активи, розповсюджувався майновий режим права оперативного управління, чинний Закон України «Про вищу освіту» закріпив право власності ЗВО на об'єкти права інтелектуальної власності, створені за власні кошти або кошти державного чи місцевих бюджетів (крім випадків, визначених законом), окремо підкресливши, що ЗВО мають право розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності (частина 2 статті 69). Однак це право розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності може бути

реалізоване з урахуванням положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», в якому державним науковим установам і ЗВО надано можливість внесення до статутного капіталу господарських товариств лише права на використання об'єкта права інтелектуальної власності (стаття 60). Таке формулювання ставить під сумнів і можливість вносити до статутного капіталу виключне право на використання. Також постає питання, чи може державний ЗВО відчувувати майнові права інтелектуальної власності з інших підстав, якщо він не може передати їх до статутного капіталу.

Передача виключних майнових прав інтелектуальної власності є однією із форм їхньої комерціалізації, що має свої переваги, – на чому, зокрема, наголошується у The European IPR Helpdesk «Your Guide to IP Commercialisation» (Керівництві з комерціалізації інтелектуальної власності) підготовленому в рамках програми ЄС «Horizon 2020» Виконавчим агентством для малого та середнього бізнесу Європейської Комісії [5, с. 36–37]. Зокрема, у зазначених рекомендаціях пропонуються два способи заснування спін-офф компаній науковими установами та ЗНО – через ліцензування інтелектуальної власності та через внесення до статутного капіталу виключних майнових прав інтелектуальної власності шляхом відчуження цих прав. Перший спосіб обирається у тому разі, якщо спін-офф компанія заснована сторонньою особою, а другий бажаний, якщо сама установа або ЗНО виступає засновником спін-офф компанії, при цьому у разі внесення до статутного капіталу виключних майнових прав інтелектуальної власності оціночна вартість такого внеску буде набагато більшою, ніж якщо ним виступає лише право на використання. Перевагою повного передання майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства, є і те, що засновник передає і усі ризики та зобов'язання, пов'язані із такою інтелектуальною власністю.

Підсумовуючи наведене, слід наголосити на необхідності внесення змін до БК України щодо розповсюдження режиму власних надходжень на доходи державних наукових установ та ЗВО від комерціалізації інтелектуальної власності, зокрема, у формі створення господарських товариств. Також вважаємо доцільним надати можливість вказаним суб'єктам вносити до статутного капіталу не лише права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, але і виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Дата оновлення: 25.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 14.10.2020).

2. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015р. № 848-VIII. Дата оновлення: 03.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

3. Рекомендації щодо участі наукових установ НАН України у створенні господарських товариств з метою використання об'єктів права інтелектуальної власності : Розпорядження Президії НАН України від 17.05.2016 № 293. URL: http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/gosp_tovarystva_NAN_rozporiadzhennia_293.pdf

4. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 № 2984-III. Не чинний.

5. The European IPR Helpdesk Your Guide to IP Commercialisation by the European Commission's Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises. URL: <http://www.iprhelpdesk.eu/sites/default/files/2018-12/european-ipr-helpdesk-your-guide-to-ip-commercialisation.pdf>

ЩОДО АУДИТОРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Добровольська В. В.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри господарського права і процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Для сфери господарювання притаманним є наявність певних правовідносин, які вирізняються за характером, суб'єктним складом та іншими чинниками. Важливими з них є відносини контролю, нагляду, управління, які стосуються будь-якого суб'єкта, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми. Чисельні особи – суб'єкти господарювання та інші є учасниками господарських правовідносин різноманітного характеру, на підставі та в порядку згідно із нормами чинного законодавства. Зазначені відносини можуть бути контролюючого (наглядового) характеру та саме такими є аудиторські правовідносини, які є самостійними з відповідними чинниками, які їх видокремлюють та певною структурою. Так, у літературі слушно зазначається про те, що саме «поняття правовідносин розкривається через їх структуру (склад), під якою розуміють основні елементи правовідносин (суб'єкти і об'єкти) і доцільний спосіб зв'язку між ними на підставі суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності з приводу соціального блага чи забезпечення яких-небудь інтересів» [1, с. 209]. Тобто, є певна внутрішня структура право-